

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів

Людина і світ

11 клас

Рівень стандарту / Академічний рівень

Пояснювальна записка

Важливість шкільного суспільствознавчого курсу «Людина і світ» зумовлюється змістом стратегічних завдань, які покликана вирішувати загальноосвітня школа, готуючи особистість до життя у суспільстві. Даний курс має допомогти учням якомога краще збагнути природу суспільства і держави, в якій вони живуть, розкрити можливості й передумови для реалізації ними своїх прагнень та інтересів у суспільному житті.

Знання учнів про людину і світ як специфічну цілісність мають бути засвоєні на високому науковому рівні, тому в структурі курсу зінтегровані знання цілісного циклу суспільних наук: соціології, політології, правознавства, етики, економічної теорії, соціальної психології, культурології, соціальної екології, філософії.

Мета курсу полягає у: формуванні у молодих громадян України поваги до прав людини, здатності реалізувати свої права і свободи, поважаючи при цьому права і свободи інших громадян, а також діяти у відповідності до власних переконань і цінностей на принципах плюралізму і демократії.

Виходячи з мети, *завданнями* курсу є набуття учнями узагальнених знань про процеси та явища суспільного буття, про філософські, культурні, політико-правові та соціально-економічні основи життя демократичного суспільства. Вивчення курсу сприятиме соціалізації учнівської молоді та активному включенню її в суспільне життя, виховуватиме в учнів такі громадянські риси як правова відповідальність, толерантність, ініціативність, громадянська активність, національна самосвідомість.

Курс розрахований на 17 годин навчального часу і складається з таких тем:

- I. Вступ.
- II. Соціалізація особистості.
- III. Стереотипи та упередження.
- IV. Конфлікти.
- V. Соціум (суспільство людей).

- УІ. Соціальна мобільність.
- УІІ. Права, свободи та відповідальність.
- УІІІ. Громадянське суспільство.
- ІХ. Політичні інститути і процеси.
- Х. Демократія.
- ХІ. Засоби масової інформації.
- ХІІ. Нація.
- ХІІІ. Полікультурність.
- ХІУ. Україна і світ.

Побудова курсу «Людина і світ» базується крім загально дидактичних принципів на принципах демократичності, зв'язку з практичною діяльністю, з орієнтованістю на позитивні соціальні дії та плюралізм. Для реалізації запропонованих питань курсу рекомендується використовувати інноваційні досягнення сучасної методичної науки та теоретичні і методичні засади педагогіки співробітництва, що передбачають створення демократичної атмосфери на уроках.

К-ть Годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Тема I. Вступ		
1	Поняття людини як біосоціальної істоти. Індивідуальність як феномен людини. Особа. Особистість. Персона. Громадянин.	Учень (учениця): <i>дає загальну характеристику курсу, визначає його мету, завдання та структуру.</i>
Тема II. Соціалізація особистості		
1	Поняття «соціалізація». Родинна соціалізація. Сім'я. Гендерна соціалізація особистості.	Учень (учениця): <i>розуміє і тлумачить поняття «соціалізація»;</i> <i>характеризує і оцінює значення та роль родинної соціалізації;</i> <i>визначає сім'ю як основу суспільства, її функції та роль у розвитку особистості;</i> <i>висловлює думку про тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні; характеризує і оцінює культуру сімейних стосунків;</i> <i>висловлює свою думку про необхідність врахування гендерних особливостей в різних сферах життєдіяльності.</i>
1	Школа. Однолітки. Поняття субкультури. Молодіжна субкультура	Учень (учениця): <i>розуміє і тлумачить вплив школи на формування особистісних рис;</i> <i>аналізує взаємовідносини вчителів і учнів у навчально-виховному процесі;</i> <i>застосовує знання для захисту своїх прав у школі;</i> <i>співвідносить права й обов'язки учнів;</i> <i>дає оцінку власній поведінці і поведінці однолітків;</i> <i>усвідомлює, що демократизація шкільного життя є елементом демократизації суспільства в цілому;</i> <i>висловлює свою думку щодо норм поведінки підлітків у суспільстві;</i> <i>тлумачить поняття «субкультура»;</i> <i>порівнює культуру поколінь в різні історичні періоди;</i> <i>визначає роль молодіжних організацій у становленні творчої і активної молоді України;</i> <i>зіставляє та порівнює молодіжні організації з молодіжними субкультурами;</i> <i>критично аналізує молодіжні субкультури, знаходячи в них позитивні</i>

		<i>та негативні сторони; бере участь у роботі формальних та неформальних молодіжних організацій.</i>
Тема III. Стереотипи та упередження		
1	Стереотипи та їх роль у житті людини і суспільства. Гендерні стереотипи. Поняття дискримінації. Ксенофобія. Расизм. Упередження. Толерантність.	Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «стереотипи»; висловлює свою думку щодо ролі стереотипів в житті людини і суспільства; аналізує позитивні, нейтральні та негативні стереотипи; розуміє та застосовує соціальний досвід для подолання гендерних стереотипів; розуміє суть поняття «дискримінація», «ксенофобія», «расизм»; класифікує групи упереджень та характеризує їх вплив на суспільну думку; оцінює вплив традицій та звичаїв на виникнення передсудів, забобонів та упереджень; характеризує толерантність як основну якість громадянина.</i>
Тема IV. Конфлікти		
1	Поняття «конфлікт». Джерела виникнення конфліктів. Типи конфліктів. Зародження конфліктів та шляхи їх подолання. Місце конфліктів в людському спілкуванні.	Учень (учениця): <i>оперує поняттям «конфлікт»; визначає різні типи конфліктів; аналізує та оцінює шляхи подолання конфліктних ситуацій; вчиться досягати консенсусу; характеризує конфлікти в сім'ї та шляхи їх розв'язання. визначає причини виникнення та характеризує наслідки соціальних конфліктів; застосовують на практиці різні стратегії розв'язання конфліктів; розуміє місце конфліктів в людському спілкуванні.</i>
Тема V. Соціум (суспільство людей)		
1	Поняття соціуму – суспільство людей.. Суспільні відносини Основи соціальної стратифікації сучасного суспільства Соціальна структура населення Стратифікація сучасного українського суспільства	Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «соціум»; пояснює соціальну структуру і соціальний статус; порівнює соціальну стратифікацію в минулому і в сучасному суспільстві; характеризує стратифікацію сучасного українського суспільства; критично аналізує такі складові стратифікації як: верхній середній клас, динамічний середній клас, аутсайтери, маргінали, криміналітет.</i>

Тема VI. Соціальна мобільність		
1	<p>Поняття соціальної мобільності. Спілкування та співпраця як перспектива розвитку соціуму. Поняття комунікації та комунікативності. Участь у житті суспільства.</p>	<p>Учень (учениця): <i>розуміє та порівнює поняття «соціальна мобільність», «міжгенераційна мобільність» і «внутрішньогенераційна мобільність»; визначає роль спілкування і співпраці як засобу існування суспільства; характеризує співпрацю як перспективу розвитку соціуму; аналізує форми участі громадян у суспільному житті; бере активну участь у житті суспільства.</i></p>
Тема VII. Права, свободи та відповідальність		
1	<p>Права людини в історії людства. Еволюція уявлень про права людини в історії людства. Поняття прав і свобод людини. Покоління прав людини. Сутність стосунків між людиною та державою. Права та відповідальність людини і громадянина. Відповідальність держави перед людиною. Дотримання прав і відповідальність.</p>	<p>Учень (учениця): <i>розуміє поняття «права людини»; характеризує еволюцію уявлень про права людини; аналізує покоління прав людини та історичну зумовленість виникнення перших документів, що фіксують права людини; порівнює загальне і відмінне у правах і свободах людини; аналізує та висловлює свою думку щодо основних свобод громадянина; пояснює права громадянина і права людини як невід'ємні і набуті; розрізняє фундаментальні і громадянські права; застосовує на прикладах право людини на вибір; висловлює судження щодо толерантності та свободи віросповідання; оцінює ступінь демократичності суспільства і держави відносно гарантованості громадянських і політичних прав і свобод; тлумачить права людини як норму життєдіяльності і розвитку індивідуальних якостей особистості; вміє використовувати власні права і розуміє власну відповідальність перед суспільством, що забезпечило його правами; зіставляє власну відповідальність за свої вчинки і дотримання прав.</i></p>
Тема VIII. Громадянське суспільство		
1	<p>Поняття громадянського суспільства.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить термін «громадянське</i></p>

	Суть, атрибути та функції громадянського суспільства. Громадянське суспільство в Україні.	<i>суспільство»; розуміє основні функції громадянського суспільства; визначає атрибути громадянського суспільства; оцінює світовий досвід розвитку і консолідації громадянського суспільства; характеризує становлення громадянського суспільства в Україні.</i>
Тема IX. Політичні інститути і процеси		
1	Політика як суспільне явище. Політична система: сутність, структура, функції. Типи політичних системи. Політична система України. Політичні партії. Опозиція. Лобізм. Політична еліта та політичне лідерство.	Учень (учениця): <i>характеризує політику як суспільне явище; визначає сутність політичної системи та її функції; розрізняє політичні системи та політичні режими; аналізує політичну систему України; визначає місце держави в політичній системі; розуміє сутність та функції політичних партій; характеризує класифікацію політичних партій; тлумачить поняття «лобізм»; тлумачить поняття «опозиція» та її роль у житті суспільства; аналізує значення політичної еліти та політичного лідерства в державі; висловлює свою думку стосовно того, яка еліта потрібна демократичній державі.</i>
Тема X. Демократія		
1	Поняття, форми та принципи демократії. Ідеали та цінності демократії. Демократія як політичний режим та народовладдя. Вибори як інструмент демократії. Типи виборів. Види виборчих систем. Виборча система в Україні.	Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «демократія» в науковому та філософському значенні; зіставляє сутність понять «політична», «конституційна» та «соціальна демократія»; характеризує принципи демократії; аналізує ідеали та цінності демократії; розуміє сутність понять «представницька демократія» та «пряма демократія»; визначає переваги та недоліки демократичного устрою. тлумачить вибори як один із інструментів демократії; порівнює виборчі системи; характеризує типи виборів, виборчу систему України та етапи її становлення; оцінює значення виборчого процесу в</i>

		<i>демократичній державі.</i>
1	<p>Поняття громади. Територіальне громадське та місцеве самоврядування. Шкільне самоврядування. Політична діяльність та участь громадян в управлінні суспільством.</p>	<p>Учень (учениця): <i>пояснює поняття «громада»; характеризує місцеве самоврядування, як особливу форми публічної влади; визначає характерні риси громадського та місцевого самоврядування; співвідносить статті Європейської хартії місцевого самоврядування та українські законодавчі акти про місцеве самоврядування; бере участь у шкільному самоврядуванні та розуміє його вплив на формування активного громадянина; характеризує форми участі громадян в управлінні суспільством.</i></p>
Тема XI. Засоби масової інформації		
1	<p>Види та функції засобів масової інформації. ЗМІ як засіб формування громадської думки. ЗМІ в демократичному суспільстві. Участь ЗМІ у формуванні суспільної думки та громадянського суспільства. Свобода слова та цензура. Інформаційний простір в Україні.</p>	<p>Учень (учениця): <i>визначає ЗМІ як джерело поширення інформації в суспільстві, розрізняє види та функції ЗМІ; аналізує роль ЗМІ як засобу формування громадської думки; характеризує моделі взаємин ЗМІ і держави; оцінює значення ЗМІ для формування громадянського суспільства; розуміє поняття «свобода слова» та пояснюють значення цензури; критично аналізує інформаційний простір в Україні; реалізує право на свободу слова у власному житті, місцевих та шкільних ЗМІ; бере участь у роботі шкільних ЗМІ.</i></p>
Тема XII. Нація		
1	<p>Поняття нації. Нація як соціальний інститут. Нація етнічна та нація політична. Світовий досвід націєтворення. Нація і націоналізм. Формування політичної нації в Україні.</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «нація етнічна», «нація політична»; визначає націю як політичний інститут; пояснює світовий досвід націєтворення; розрізняє поняття «нація» і «націоналізм»; характеризує етапи етногенези української нації; узагальнює процес та результати формування української нації»; аналізує проблеми формування політичної нації в Україні.</i></p>
Тема XIII. Полікультурність		
1	<p>Поняття полі культурності як добросусідства культур</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить полікультурність</i></p>

	<p>Самобутність та рівноцінність різних культур</p> <p>Міжнаціональні відносини і причини виникнення міжнаціональних конфліктів, шляхи їх розв'язання.</p> <p>Міжконфесійні стосунки та їх вплив на життя в полікультурному суспільстві.</p>	<p><i>як основу добросусідства культур; розуміє важливість збереження і примноження культурних здобутків і цінностей;</i></p> <p><i>характеризує терпимість, плюралізм, компроміс як основу співіснування та співпраці в полікультурному суспільстві; визначає роль національних громад у багатонаціональному суспільстві; наводить приклади подібності й різноманітності національних культур; знаходить шляхи розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають на міжнаціональному ґрунті;</i></p> <p><i>оцінює міжконфесійні стосунки та їх вплив на життя в полікультурному суспільстві;</i></p> <p><i>описує релігійну ситуацію у своєму місті (селі), районі, області.</i></p>
Тема ХІУ. Україна і світ		
1	<p>Україна в структурі загальноцивілізаційного процесу. Геополітичне становище сучасної України. Місце України в інтеграційних процесах в Європі</p> <p>Толерантність, плюралізм, компроміс як основа спілкування світової спільноти.</p> <p>Глобальні проблеми сучасності, інтереси та цінності як основа єдності людства і співпраці між народами.</p> <p>Внесок українців у світову науку і культуру</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>Характеризує: світове співтовариство як цілісну систему та пріоритети міжнародних відносин; історичні аспекти входження України в світове співтовариство;</i></p> <p><i>визначає місце України в загальноцивілізаційному процесі;</i></p> <p><i>аналізує внутрішню й зовнішню політику України в рамках стратегічного партнерства та міжнародного права; розуміє толерантність і компроміс як основні принципи спілкування світової спільноти;</i></p> <p><i>визначає сутність глобальних проблем сучасності;</i></p> <p><i>розуміє необхідність співпраці людства для подолання глобальних проблем;</i></p> <p><i>оцінює участь України в сучасних інтеграційних процесах та її роль у вирішенні глобальних проблем людства; оцінює внесок українців до скарбниці світової культури.</i></p>
1	<p>Підсумковий урок</p> <p>Я – член сім'ї, громадянин держави, громадянин планети Земля.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p><i>узагальнює набуті знання про людину; тлумачить різні іпостасі людини, визначає свою роль в сім'ї, суспільстві, державі та значення у світовому масштабі.</i></p>

